

FN-forbundets Nyhedsbrev

Årgang 4, nr. 8

december 2009/januar 2010

COP15 særnummer

Indhold i dette nummer:

Leder: Røgen har lagt sig	2
Kommentar: Læren fra København	5
Kommentar: Maldivernes fremtid ser sort ud	6
COP15: FN-forbundets aktiviteter i forbindelse med konferencen i december	7
'Cirkus Klima' kom til byen	9
En ny multipolær verdensorden	12
BØGER anmeldt af Henrik Døcker	17

Deadline for stof til næste nummer af Nyhedsbrevet er 8. februar 2010.

Udgivet af FN-forbundet, Store Kongensgade 36, 4.th., 1264 København K, www.una.dk,
e-mail: fnforbundet@una.dk, ISSN: 1901-645X
Redaktion: Anni Herfort Andersen, Henrik Døcker, Hanne Steinmeier og Jørgen Estrup
(ansvarshavende)

Leder: Røgen har lagt sig

"Når røgen har lagt sig, er jeg sikker på, at Københavnsaftalen faktisk vil vise sig som dét grundlag, fremtidens globale klimaindsats skal bygges på." Lars Løkke Rasmussen, 1. januar 2010.

Sandt nok, hvad skal man ellers bygge på, men vi havde håbet på et langt bedre resultat af Klimakonferencen, COP15, end den aftale deltagerne ikke kunne vedtage. Slutdokumentet, The Copenhagen Accord, blev nemlig ikke en formel del af de vedtagne dokumenter; det eneste man lykkedes med at vedtage var, at man tog Accord'en til efterretning. Som kulmination på to års forberedelse og to ugers tumultariske scener i København, var det et gigantisk anti-klimaks.

Hvad verden har brug for er en ambitiøs, retfærdig og bæredygtig klimaaftale, som sikrer omfattende reduktioner af udslippet af drivhusgasser via blandt andet kontrollerbare mål og opfyldelsesdatoer, teknologi-delning og forhøjelse af bistanden. Hvad vi fik, var en løs aftale uden bindende reduktionsmål, indeholdende en hensigtserklæring om overførsel af 100 milliarder US\$, uden angivelse af hvem der skal betale og hvor pengene skal komme fra.

I dagene, der fulgte konferencens afslutning, havde mange travlt med at placere ansvaret for forløbet og afslutningen, og blandt andet politikeren Sø-

ren Pind fandt anledning til igen at promovere en sammenslutning af demokratier frem for det globale samarbejde i FN.

Sandheden er nok snarere, at hvad der var en udemokratisk tilgang til et slutresultat udført af en lille gruppe lande, led skibbrud i plenum, og kom til at overskygge forsøg på at skabe meningsfyldte, bindende beslutninger. Det kom til at virke som en provokation uden lige, at de delegerede i Bella Centret fredag nat kunne se en båndet udtalelse af USA's præsident Obama, der kommenterede den aftale der angiveligt var nået – mens man stadig forhandlede om samme. Konferencens formandskab var heller ikke god til at skabe samlende og samlede kompromis-forslag: et første forsøg blev lækket en af konferencens første dage, og afslørede en ensidig vinkel baseret på de industrialiserede landes ønsker, mens et andet forsøg i slutningen af konferencen blev opfattet som en desavouering af arbejdsgruppernes forhandlinger, og blev derfor aldrig officielt fremlagt.

Konferencens topmøde-del bød på sjældne øjeblikke af direkte forhandlinger mellem verdens statsledere, hvor det ikke var overladt til professionelle forhandlere alene at finde de nødvendige kompromisser. En uvant situation, med for mange løse ender og for stor

afstand mellem de officielle positioner, til at det kunne skabe et afgørende gennembrud. Denne del af konferencen viste også tydeligt, hvor forandret det internationale samfundet er blevet; på kort sigt efter finanskrisen, på lang sigt efter den kolde krig. USA er stadig verdens eneste supermagt; svækket, i december optaget af en sundhedsreform, og i stadig højere grad afhængig af omverdenen, men USA's tilslutning til globale aftaler er afgørende for, at de kan gennemføres effektivt. I gamle dage ville det så være Rusland man vendte blikket mod, men éns østvendte blik overså hurtigt Rusland, selvom de spillede en rolle på især skov-området.

Nej, hvad man for alvor lagde mærke til i København var Kina. I stedet for at efterfølgende kritisere kinesernes evne til at pille alle reduktionsmål ud af aftalen, og undgå udefrakommende kontrol af forpligtelser, så lykkedes det Kina at placere ansvaret for fiaskoen hos de vestlige lande, hos USA og EU (et EU, der var domineret af fodslæbende og klimaskeptiske regeringsledere). Vel er Kina i gang med en gigantisk omstillingsproces, med øget vægt på nye klima-venlige teknologier, men kul udgør stadig fundamentet i den nuværende økonomiske udvikling. Derfor var målet en aftale uden forpligtelser for også forurenende udviklingslande. En sådan aftale passer også USA: tilsammen står de to lande for mere end 40 pct. af klodens samlede udledning af drivhusgasser, og en forpligtende aftale vil på kort sigt være kostbar og hæmme begge landes konkurrenceevne.

Hvor kineserne åbenlyst kunne dominere forhandlingerne bag lukkede døre, så lod man mindre udviklingslande træde markant frem i de åbne debatter. Danskerne kom hurtigt på fornavn med Sudans og G77-landenes talsmand, der hele tiden markerede sig på både indholds- og procedure-spørgsmål, men efterhånden som konferencen skred frem, blev sprækkerne i G77-samarbejdet stadig tydeligere. Ikke underligt, da G77 både omfatter de olieproducerende lande og de små østater. Mest markant kom det til udtryk i en tv-transmitteret debat arrangeret af BBC og DR, hvor G77-talsmanden mente, at ingen aftale ville være bedre end en svag aftale. Det fik Maldivernes præsident op i det røde felt: Ud over at det var afgørende at nå en aftale, så mente han også at blokke som G77 er overflødige, forældede og reminiscenser fra Den kolde Krig.

Det er stadig nationale problemer og dagsordener, der bestemmer landenes internationale prioriteter, og det er stadig i korridorerne at de afgørende bilaterale aftaler indgås, der ultimativt bestemmer hvor langt landene kan gå multilateralt. FN er fortsat det rum, hvor landenes unilaterale prioriteter kan mødes og modereres i forhold til en global nødvendighed. Problemet er fortsat også, at for meget foregår i det skjulte, så det ikke er muligt at tage højde for alle afgørende enkeltheder. Det optimale resultat kan ikke nås med skjult information. Noget, særligt de små østater beklagede sig over i København.

Når end ikke de delegerede opfattede processen som transparent, så kan det ikke undre at konferencens observatører blev udsat for en værre behandling.

For Danmarks vedkommende var man startet to år før konferencen med at udelukke ngo'er fra delegationen (en deltagelse, der ellers er kutyme i overensstemmelse med Århuskonventionen), og umiddelbart før konferencen fik man gennemført en lov (populært kaldet "lømmelpakken"), der reelt sigtede mod at begrænse engagerede menneskers ret til at deltage i offentlige manifestationer og demonstrationer. Anholdelsen af 965 uskyldige forhindrede dog ikke op mod 100.000 personer den 12. december at demonstrere til fordel for en global, retfærdig klimaaftale.

Dertil evnede hverken UNFCCC-sekretariatet eller Danmark at løse den logistiske udfordring med at sikre tålelige rammer for de mange registrerede deltagere, hvilket i konferencens anden uge først medførte, at mindst 66 pct. af civilsamfundets repræsentanter blev forment adgang, hvorefter man konferencens sidste dage indførte yderligere

begrænsninger, så mindst 98% blev efterladt ude i kulden. For koldt var det, særligt for de deltagere der forgæves ventede op til ni timer for at registrere sig.

Nu har COP15-røgen lagt sig, og verdenssamfundet må i 2010 bruge Københavnsprocessen til at sikre et langt bedre resultat til december i Mexico, hvor COP16 skal afholdes. Det er jo sådan set nemt nok: man behøver ikke bruge tid på at definere problemets omfang og der er rigeligt med løsninger at vælge imellem. Det er bare et spørgsmål om politisk vilje til at udvise globalt ansvar.

Samtidig skal vi også bruge 2010 til at sætte klima ind i sin rette sammenhæng: som en del af udviklingsdagsordenen og 2015 Målene. I begyndelsen af september gennemfører FN et topmøde om 2015 Målene i New York, hvor Danmark og Senegal er forhandlingsledere for forberedelsesprocessen. Her burde vi kunne gøre det bare lidt bedre.

Torleif Jonasson, næstformand i FN-forbundet

Kommentar: Læren fra København

---

af Flemming Thøgersen, medlem af FN-forbundets forretningsudvalg

Inden vi forfalder til en kollektiv fortvivelse over, at resultaterne fra klimamødet i København ikke levede op til forventningerne, så er der grund til at overveje om forløbet ikke også kan pege frem mod noget positivt.

At der kan anlægges flere synsvinkler kunne man se klart, da TV stationerne kommenterede resultatet under de afsluttende natlige forhandlinger. I Danmark var der enighed om at kalde konferencen en fiasko, mens der samtidig i CNN blev talt om et betydningsfuldt gennembrud.

Verden fik ikke en løsning på klimaproblemerne, men man fik en global opmærksomhed på problemerne. Man fik statsledere i et hidtil uset omfang til at gå personligt ind i debatten og til at udtrykke en fælles overbevisning om problemets omfang. Vi oplevede også, hvordan et internationalt netværk af borgmestre påtog sig et ansvar. Et konkret resultat blev, at der nu er sat stramme tidsfrister for det videre arbejde.

Det blev klart, at magtstrukturerne i verden er i hastig forandring. Nationale interesser kom tydeligt frem. Vi så, at en løsning på et globalt problem ikke kan findes alene i et samarbejde mellem

vestlige demokratier. Aldrig har det været så tydeligt, at der er brug for et effektivt internationalt maskineri, hver et globalt fællesskabs interesser kan tilgodeses.

FN er den globale ramme, hvor der nu arbejdes videre med klimaproblemerne. Det måske allervigtigste resultat fra COP15 er den fælles forståelse for, at det er FN, som skal stå for opgaven. Selv om FN-systemet har sine åbenlyse begrænsninger, så er der ikke nogen anden mulighed. De kræfter, der har arbejdet for at skabe et modstykke til FN i form af en alliance af vestlige demokratier, må nu kunne se, at der er problemer, der kun lade sig løse, hvis der er et sted, hvor vi kan træffe aftaler der også omfatter de lande, vi ellers ikke har meget tilovers for.

Flere fremtrædende internationale politikere har efter COP15 udtalt sig om FNs rolle, og holdningen har ret entydigt været, at vi må overveje, hvordan FN kan gøres mere effektiv. Lad os håbe, at læren fra København må blive, at der er brug for FN-reformer, både for FN's egen skyld og for klimaets skyld.

Kommentar: Maldivernes fremtid ser sort ud

Af Lave K. Broch, medlem af FN-forbundets bestyrelse

"Vi er alle Maldivere", Så klart udtrykte Maldivernes præsident, Mohamed Nasheed, det i TV-debatten under klimatopmødet. Ordene mindede om den tidl. amerikanske præsidents John F. Kennedys legendariske ord "Jeg er en berliner". Dengang var der tale om et skæbnefællesskab med Berlin, der var blevet delt i to, og hvor Den kolde Krig truede Berlin med undergang. I dag er tiden en anden. Nu er en af de største udfordringer de menneskeskabte klimaforandringer. Maldiverne vil være blandt de første, der går under, hvis verdenssamfundet ikke kan blive enige om at handle rettidigt.

Mange eksperter mener, at Maldiverne og andre lavtliggende lande og samfund vil blive oversvømmet, hvis temperaturen stiger 1,5 grader.

På trods af denne opfattelse blev det bl.a. fra EU's side - og dermed også Danmarks side - hele tiden talt om, at temperaturen maksimalt må stige to grader. Norge forsøgte dog at vise globalt lederskab med et mere ambitiøst mål om 40 pct.s CO₂-reduktion i 2020, og den norske regering arbejder desuden for, at Norge skal være helt CO₂-neutralt i 2030. Men der var ikke mange

af de øvrige regeringer fra rige lande der opfattede sig som maldivere, da de skulle realitetsforhandle under klimatopmødet.

Resultatet fra klimakonferencen blev som bekendt en politisk aftale (der ikke er juridisk bindende) og målet er at holde stigningen af den globale temperatur på under 2 grader. Klimaforsker ved DMI Jens Hesselbjerg, der er en af hovedforfatterne til FN-klimapanelets seneste klimarapport slog i Berlingske Tidende den 20. december fast, at det er hævet over enhver tvivl, at stigningen bliver endnu større med mindre, at man slår bremsen hårdt i om få år.

Set fra Maldiverne og andre lavtliggende lande og områder så ser fremtiden rigtig sort ud. Det store spørgsmål er om Maldiverne overhovedet kan reddes før vi i resten af verden ser alvoren i øjnene. Vi er bestemt alle maldivere, men måske vil det først gå op for os når det allerede er for sent. Der er derfor afgørende, at FN-forbundet og vores samarbejdspartnere fortsætter med at lægge yderligere pres på vores egen regering. Danmark burde som minimum have støttet Norges mere ambitiøse forslag. Hvis alle sidder og venter på at andre skal gøre noget så vil vi ikke nå at stoppe klimaforandringerne og det vil være en katastrofe for hele verden.

COP15: FN-forbundets aktiviteter i forbindelse med konferencen i december

---

af Torleif Jonasson, næstformand i FN-forbundet

FN-forbundet havde en værtsrolle i forhold til deltagerne fra andre landes FN-forbund. Gennem WFUNA (Verdensføderationen af FN-forbund) var tilmeldt observatører fra Australien, Bulgarien, Finland, Norge, Rusland, Sverige, Tyskland og USA; dertil deltog gennem det finske FN-forbunds' projekt observatører fra Brasilien, Indien og Tanzania. Vi sørgede for at formidle relevante informationer til dem (bl.a. via særlig COP-15-hjemmeside med tilhørende blog), sikre fordelingen af adgangstegn til Bella Centret da der blev indført adgangsbegrænsning, og afholdt en velkomstreception i FN-forbundets lokaler.

FN-forbundet indgik også i 92-gruppens delegation, og deltog her i den daglige diskussion og koordinering op til og under COP'en. Vi var medunderskriver på 92-gruppens fælles positionspapir, med nogle af de danske ngo'ers vigtigste krav til en global, retfærdig klimaaftale. Se positionspapiret her: <http://www.92grp.dk>

FN-forbundet var med til at stifte det brede NGO-samarbejdes-forum, "People's Climate Action", hvor vi blev valgt til bestyrelsen. FN-forbundet var

også med til at stifte "Civilsamfundets Klimaforum", der var hovedansvarlig for Klimaforum '09 i december i DGI-byen.

Sammen med det finske FN-forbund og deres projektpartnere i Brasilien, Indien og Tanzania stod vi som arrangør af workshop om civilsamfundets involvering i klimaforhandlingerne, der blev afholdt under Klimaforum '09. Vi var også inviteret til at deltage i Højskolerne Klima for Dummies paneldebat sammen med Danmark Tekniske Universitet.

FN-forbundet støttede og deltog i "Global Day of Action" den 12. december, hvor vi sammen med knap 100.000 andre gik fra Christiansborg til Bella Centret for at markere vores støtte til et godt resultat. Under demonstrationen oplyste vi om FN-forbundet og argumenterede ved hjælp af t-shirts og quiz for FN som forum for multilaterale forhandlingsløsninger.

Vi støttede lanceringen af filmen "Age of Stupid" og promoverede FN's kampagne "Seal the Deal".

Vi samarbejdede med DanMUN om et Model United Nations om klima, afholdt i august på Krogerup Højskole med 75 deltagere og i december hos HK-København med 50 deltagere.

FN-forbundet udsendte pressemeddelelse med protest mod indskrænkninger i civilsamfundets mulighed for deltage-

le i COP'en og deltog efterfølgende i TV2 News i debatten om FN's nødvendige rolle.

'Cirkus Klima' kom til byen

Af Morten Thustrup, medlem af FN-forbundets bestyrelse

COP15 er efterhånden ved at forsvinde i fortidens glemsel som endnu et kapitel i klodens dagbog. En bog, der indtil videre ikke giver grund til den helt store optimisme, ej heller på lang sigt. Faktisk ville en psykolog nok overveje, om ikke mennesket skulle i offentlig forvaring grundet dets åbenlyse selvdestruktive tendenser. Men det er jo ikke nyt, at vi mennesker har svært ved at tage vare på os selv. Flere verdenskrige og et samlet våbenarsenal, der vil kunne tilintetgøre kloden talrige gange, er åbenlyse eksempler herpå.

Set ud fra en mere positiv vinkel, så er det dog et fremskridt, at der blandt verdens ledere nu, (stort set) synes at være konsensus om, at vi står over for en global klimatrussel. Vi skal jo trods alt ikke mere end et par år tilbage, før vi eksempelvis i Danmark havde en regering og en statsminister, der nedtonede effekten af den globale opvarmning og i stedet satte deres lid til Bjørn Lomborg.

Næste skridt er så, at der bliver sat handling bag de mange flotte tilkendegivelser fra den politiske top. Det skete ikke i det Københavnske 'Cirkus Klima' og derfor er det vores ansvar, som en del af civilsamfundet, at se frem mod

den næste milepæl og overveje, hvad der skal til for at skabe et bedre resultat.

Fremskridt kræver nytænkning

En helt grundlæggende diskussion, som fortjener en fremtrædende plads i disse overvejelser, er definitionen af, hvilke lande der er udviklet og hvilke lande der er i udvikling. Baggrunden er, at vi endelig ser ud til at have afsluttet diskussionen omkring, hvorvidt den globale opvarmning er påvirket af menneskets virke eller ej. Vi er endda også enige om, at det er nødvendigt at igangsætte en global præventiv indsats for at bremse den nuværende udvikling, men vi er derimod ikke enige om, hvem der skal bidrage med hvad. Det er med andre ord fordelingen af ansvaret, der står tilbage som det centrale problem i klimaforhandlingerne.

Fordelingen skal både tage hensyn til Kina og Indiens krav til forsat vækst, understøtte udviklingslandenes forsatte fremdrift, samt formå at placere et historisk ansvar for klimaproblemerne på I-landenes skuldre uden at skubbe dem væk fra forhandlingsbordet. Dette er absolut ikke nogen nem opgave, men en løsning kræver, at de rigtige betingelser er til stede.

Forældet og forsimplet tredeling af Verden

De nuværende rammer, hvorunder man i FN-regi forsøger at løse denne

opgave, er fastsat i rammekonventionen for klimaforandringer (UNFCCC). Her er landene opdelt i tre hovedgrupper bestående af: "Annex I", der tæller 40 I-lande + lande på vej mod markedsøkonomi, "Annex II", som består af 23 I-lande og "Non-Annex" der indeholder alle udviklingslandene. Udviklingslandene har så mulighed for at tilslutte sig "Annex I", hvis de ønsker det, hvorimod et "Annex II" land skal bede om lov til at blive flyttet ned i gruppen af "Annex I" lande (hvilket Tyrkiet f.eks. fik lov til i 2001).

Udgangspunktet for at placere ansvaret, for den fremtidige globale klimaindsats, er altså låst fast i en meget statisk forhandlingsramme, der primært er baseret på økonomiske betragtninger, men på trods heraf, kun i meget ringe grad kan indfange den konstante økonomiske udvikling blandt verdens lande. Dette indbefatter eksempelvis 'den økonomiske krise', der især har ramt Østeuropa hårdt, eller de fortsatte ufattelige kinesiske vækstrater tæt på 10 pct.. Ingen af disse udsving har haft indflydelse på den tredeling af verdens lande der anvendes i UNFCCC.

Denne manglende fleksibilitet har skabt grobund for en række komplekse problemstillinger i forbindelse med klimaforhandlingerne. Det er f.eks. forståeligt, at de central- og østeuropæiske lande, med et gennemsnitligt fald i deres BNP på 4 pct. i 2009 og de Baltiske lande med et fald i BNP på 17 pct. i 2009 (ifølge IMF), ikke ser den store grund til at skulle overføre milliarder af

euro i klimastøtte til en række udviklingslande, hvis vækstrater forsat galopperer derudad. Det er også værd at huske på, at der blandt grupperingen "udviklingslande" (som ikke er bundet til nogle faste mål i Kyoto-protokollen) eksisterer store udsving i forhold til økonomisk formåen og udledning af CO₂. Eksempelvis var Qatar i 2007, det land i verden, der havde det højeste niveau af CO₂/per capita, hvilket vidner om et vist udviklingsniveau. Ligeledes har både Singapore og Saudi-Arabien et per capita indkomstniveau, der ligger over gennemsnittet blandt Annex I landene. Alle tre lande er ikke desto mindre kategoriseret som udviklingslande (Non-Annex). Selvfølgelig har Vesten og dermed også Østeuropa et særligt historisk ansvar for de globale klimaforandringer i forhold til f.eks. Kina, men hvis man skal gøre sig noget håb om at nå en fornuftig aftale, så kræver det forståelse for de bekymringer, der hersker på begge sider af forhandlingsbordet. Før vi kommer så langt kræver det nogle bedre rammer for fordelingen af ansvaret.

En alternativ ansvarsfordeling er mulig

I 2006 kom tre klimaforskere med deres bud på en ny inddeling af landene i det anerkendte magasin; Climate Policy. I deres artikel; "Future mitigation commitments: differentiating among non-Annex I countries", foreslår de en inddeling på baggrund af tre punkter: Ansvar, kapacitet og potentiale. Med ansvar, henviser de til landes historiske

ansvar for klimaforandringerne, hvilket de foreslår målt i per capita udledning af CO₂ fra 1990 til 2000. I forhold til kapacitet påpeger de, at lande trods et højt CO₂-udslip, ikke nødvendigvis har økonomisk råderum til at opfylde krav om reduktioner. For at tage højde for dette foreslår de, at man anvender oplysninger fra UNDP's Human Development Index (dvs. inkluderer et lands BNP pr. indbygger, middellevetid for en nyfødt, samt graden af analfabetisme) og BNP målt i forhold til købekraft per capita. Samlet set burde dette give et retvisende indtryk af et lands råderum for reduktioner og mulighed for at tage et globalt ansvar. Endeligt er deres tredje og sidste punkt rettet mod et lands potentiale for at reducere deres CO₂-udslip. Dette kan måles via CO₂/BNP og CO₂/per capita. Har et land et højt CO₂-niveau i forhold til deres BNP, er der rum til forbedringer, ligesom et højt CO₂-udslip per capita peger hen imod uholdbare forbrugsmønstre.

Dette bud på en mere fleksibel og nuanceret ramme for fordelingen af ansvaret, i kampen mod klimaforandringer, er bare ét blandt mange. Fælles for dem alle er dog, at de kræver, at man er i besiddelse af nogenlunde retvisende statistiske oplysninger for de lande, de skal anvendes på. Denne opgave har vist sig svær at løse i forhold til f.eks. Kina, der ikke har tænkt sig at åbne dørene for gennemgribende målinger af deres udviklingsmønstre. En løsning på dette problem kan dog findes i det større politiske magtspil.

Hvis vi skal nå en ambitiøs global klimaaftale i Mexico (COP16) eller Sydafrika (COP17), så kræver det altså først og fremmest en bedre ramme for forhandlingerne. Uden nytænkning i forbindelse med fordelingen af ansvaret for kampen mod klimaforandringer, er det svært at se, hvordan verdens ledere skal omdanne det københavnske 'Cirkus Klima' til en ambitiøs redningsplan for fremtidige generationer.

En ny multipolær verdensorden

Af Jørn Boye Nielsen, medlem af FN-forbundets bestyrelse

Under Den kolde Krig 1945-1990 var verden præget af en bipolar verdensorden med to supermagter, USA og Sovjetunionen. Efter Den kolde Krigs afslutning i 1990 til omkring 2009 har verden været præget af en unipolær verdensorden med én supermagt, USA, der både økonomisk, politisk og militært var resten af verden overlegen.

Men en række faktorer har omkring 2009 startet en proces mod en langt mere multipolær verden.

Det er faktorer som:

- Opkomsten af BRIC (første topmøde i BRIC finder sted 16. juni, 2009, i Jekaterinenburg, Rusland).
- Opkomsten af G-20 topmøder. G-20 møder af finansministre og centralbankchefer har eksisteret siden 1999, men første topmøde af statsledere i G-20 fandt sted nov.2008 i Washington for at diskutere den økonomiske krise. G-20 erstatter fra nu af G-8 (udelukkende vestlige lande + Japan).
- Barack Obama vælges til præsident i USA; hans tilgang til udenrigspolitik med mere vægt på diplomatiets metoder gør en tilpasning og nedbygning af den amerikanske supermagt mulig

- Den økonomiske krise 2008/09, der tager sit udspring i USA og breder sig til den vestlige verden og mange u-lande, mens BRIC lande som Kina og Indien opretholder rimelig høje vækstrater i økonomien.

- Kinas magtfulde rolle på COP15. I den offentlige debat beskylder nogle kommentatorer og politikere Kina for at have saboteret konferencen. Kinas nye magt opdages af en videre kreds.

BRIC: Lande der ønsker en plads ved de riges bord

Regionale stormagter som Kina, Indien, Brasilien og Rusland udfordrer den eksisterende verdensorden og går sammen i en uformel gruppe, BRIC, dvs. Brasilien, Rusland, Indien og Kina - og på det seneste er Sydafrika også kommet ind i kredsen.

Gennem topmøder - det første i Jekaterinenburg i april 2009 - skabes personlige bånd mellem præsident Lula (Brasilien), præsident Medvedev (Rusland), premierminister Singh (Indien) og præsident Hu Jintao (Kina). Topmøderne holdes på skift - topmødet i 2010 er præsident Lula vært for. Før og under store internationale møder (som f.eks. COP15) mødes BRIC lederne. På lavere planer mødes ministre og embedsmænd fra medlemslandene. Der foregår også et videnskabeligt og kulturelt

samarbejde mellem BRIC-landene, hvor f.eks. forskere mødes og diskuterer forskellige emner. BRIC-konceptet er langt fra veldefineret. Undertiden inkluderes lande uden for gruppen. Ved COP15 deltog Sydafrika i BRICs møder, mens Medvedev holdt sig udenfor. Rusland har også holdt sig udenfor i diskussionen om institutionelle ændringer i FN, idet Rusland ikke ønsker ændringer i status i FN i modsætning til f.eks. Brasilien og Indien.

Hvad karakteriserer BRIC-landene?

- Høje vækstrater og dermed stigende BNI (bruttonationalindkomst) sammenlignet med resten af verden.

Hvis man ser på en af de bedste prognoser fra Goldman Sachs og ser på BNI (bruttonationalindkomst) får man flg. billede af verdens otte stærkeste økonomier i 2008 og 2050.

Rækkefølge 2008	Land 2008	BNI 2008 i mio. US \$	Rækkefølge 2050	Land 2050	BNI 2050 i mio. US\$
1	USA	14.264.600	1	Kina	70.710.000
2	Japan	4.923.761	2	USA	38.520.000
3	Kina	4.401.614	3	Indien	38.227.000
4	Tyskland	3.667.513	4	Brasilien	11.366.000
5	Frankrig	2.865.737	5	Mexico	9.343.000
6	UK	2.674.085	6	Rusland	8.564.000
7	Italien	2.313.893	7	Indonesien	7.010.000
8	Rusland	1.676.586	8	Japan	6.675.000

Kilde: Goldman Sachs. *Global Economics Paper no 153. 28. marts 2008*

Det ses, at de fire BRIC-lande i 2050 forudsiges at blive blandt de seks største økonomier i verden, og Kina langt den største økonomi med Indien på tredjepladsen og Brasilien på fjerdepladsen. Det ses også, hvordan det økonomiske tyngdepunkt flyttes til Asien og det amerikanske kontinent (nord og syd).

Med hensyn til estimerede vækstrater for 2008 (kriseår): Japan 0,7 pct., Frankrig 0,9 pct., USA 1,4 pct., EU 1,5 pct. sammenlignet med BRIC-landene: Kina 9,8%, Indien 6,6%, Rusland 6,0%, Brasilien 5,2 pct. (kilde: CIA factbook og Wikipedia).

Det ses, at der i prognosen for 2050 ikke er et eneste europæisk land repræsenteret blandt de otte største økonomier.

- BRIC-landene karakteriseres desuden ved at være regionale stormagter med udenrigspolitiske ambitioner om at spille en større rolle i den globale verdensorden. De ønsker at have en langt større indflydelse i internationale organisationer f.eks. FN. Indien og Brasilien ønsker begge at få tildelt en permanent plads i FNs Sikkerhedsråd.

- De har på hver deres måde et mod-

sætningsforhold til USA, hvis magt de globalt ønsker reduceret. Hver for sig besidder ingen af disse regionale stormagter en position, der globalt kan måle sig med USAs magt, men sammen kan de hindre USA i at nå sine mål. De kan "stikke en kæp i hjulet" på USAs aspirationer.

- De er store lande også med hensyn til andre variable end økonomi.

BRIC-landenes placering målt med hensyn til størrelse i verden

Kategori	Brasilien	Rusland	Indien	Kina
Befolkning	5	9	2	1
Areal	5	1	7	3
Arbejdsstyrke	5	6	2	1
Udenlandske valutareserver	7	3	6	1
Forbrug af elektricitet	10	3	7	2
Antal mobiltelefoner	5	4	2	1
Antal internetbrugere	5	11	4	1
Opdyrket land	5	4	2	3
Skovareal	2	1	10	5
Jernbanenet	10	2	4	3
Vejnet	4	8	3	2

Kilde: Wikipedia

De nævnte statistikker og tal skal dog ses på baggrund af landenes befolkningstal. Hvis man sammenligner f.eks. Kinas og Indiens pr. capita indkomst og forbrug, er der pt. stadig meget langt igen før disse lande opnår levestandard som i USA, Vesteuropa og Japan.

Men ser man på dynamikken, retningen, væksten og ambitionerne er der derimod tale om nybrud.

G-20: De riges og nyriges klub

Det skal også nævnes kort at G-8 - gruppen af vestlige lande + Japan - i 2008/2009 blev transformeret til G-20.

De riges klub der mødtes på vegne af hele kloden for at diskutere og ordne globale økonomiske og politiske problemer fik det sværere og sværere ved at løse globale problemer, når store og vigtige aktører ikke var med.

G-20 dannedes i 1999 for at samle 19 landes + EU's finansministre og centralbankdirektører til møde om økonomiske og finansielle emner.

De deltagende lande var: Argentina, Australien, Brasilien, Canada, Frankrig, Indien, Indonesien, Italien, Japan, Kina, Mexico, Rusland, Saudi-Arabien, Sydafrika, Sydkorea, Tyrkiet, Tyskland, UK, USA, EU.

I november 2008 afholdtes i Washington i G-20 regi det første topmøde for statsledere fra ovennævnte lande for at drøfte finanskrisen og den globale økonomiske krise. G-20 landenes statsledere har senere mødtes i London i april 2009, og for tredje gang i Pittsburgh,

USA, i september 2009, hvor det officielt blev vedtaget at erstatte den snævre vestlige gruppe G-7 med G-20.

G-20 gruppen fungerer uden et permanent sekretariat. Formandskabet og dermed sekretariatsfunktionen går på skift - i 2010 er det således Sydkorea, der står for ledelsen.

Beslutningen om at lukke og slukke for G-7/G-8 i Pittsburgh i september 2009 er således historisk. Her indser lande som USA, England, Frankrig, Italien, Tyskland, Canada, Japan og Rusland (G-8) - de fleste gamle kolonilande og dominerende vestlige magter at verden har ændret sig, og at der er en magtfuld verden uden for Europa og Nordamerika og Japan. Man indser at de store nationer i Asien, Sydamerika, Mellemøsten og Afrika også vil lege med og høres og bestemme, når de rige og mægtige mødes.

BRIC, G-20 og FN - Kampen for demokratiske principper

Både BRIC og G-20 er selvbestaltede grupper af lande. De er ikke valgt af verdenssamfundet. De har intet globalt mandat af verdens nationer. Ganske vist repræsenterer de 85 pct. af den globale BNP og 80 pct. af verdenshandelen (inkl. EU's interne handel) og udgør 2/3 af verdens befolkning. Men i FN er der pt. 192 nationer som medlemmer. I G-20 er der 19 nationer (+EU som tyvende medlem), dvs. 173 lande er udenfor selskabet. Mange af disse 173 lande er små eller fattige eller uden ressourcer. Nogle er endvidere ved at blive

overskyldet af stigende vandmasser som følge af den globale opvarmning, men lidt har også ret.

På COP15 så vi to problematikker, der er relevante i debatten om demokratiske principper i verdenssamfundet. De nye BRIC lande og andre nyrige lande pressede på og fik en 26 nationers gruppe, der sammen med Obama, Merkel, Brown og Sarkozy forhandlede den tekst, der blev vedtaget med få ændringer. Nogle få u-lande var med, men ikke mange små nationer. Altså de stærke gik sammen og bestemte.

Den anden problematik var, at de små lande så som u-landene brugte plenarforsamlingen som platform og talerstol for at kommunikere deres frustration, ofte ved at bede om ordet til procedure for at blive hørt. De var frustrerede, fordi de blev ladet ude fra 26-gruppen og dermed indflydelse.

Det er klart, at det er meget vanskeligt at tage beslutninger i en gruppe med 192 meget forskelligartede nationer.

Vi går fra en demokratisk til en udemokratisk verdensorden, hvis vi ikke får en FN-reform, der på den ene side gør plads for de nye stærke nationer som f.eks. Indien, Brasilien og et afrikansk land (måske Sydafrika) i vigtige organer som f.eks. FNs Sikkerhedsråd, og på den anden side finder nye måder hvorved de små nationer kan udtrykke sig og få indflydelse – måske via et antal grupperinger af lande, der så internt må blive enige, men til gengæld får plads i form af repræsentanter for gruppen, hvor beslutningerne tages.

En af de diskussioner, der foregår i snævre kredse, er om der er behov for særligt sikkerhedsråd for et økonomiske og sociale anliggender samt klimaspørgsmål.

Se:

<http://www3.qeh.ox.ac.uk/RePEc/qeh/qehwps/qehwps68.pdf>

BØGER anmeldt af Henrik Døcker

Det nye, hele Tyskland - i hhv. 60 og 20 års tilbageblik

Per Øhrgaard: *Tyskland - Europas hjerte. Et essay*, 280 sider, Gyldendal

Lykke Friis: *Østers på Kempinski - og andre europæiske fortællinger*, 202 sider, DR's forlag

Hvis det ikke var for Tyskland, havde vi måske slet ikke haft FN! I hvert fald var det jo Adolf Hitlers aggressioner mod diverse europæiske stater, der udløste 2. Verdenskrig - og kampen mod alt dette, som til syvende og sidst ligesom skabte De Forenede Nationer. 20-året for genforeningen af Vest- og Østtyskland er her til lands bl.a. markeret med udgivelsen af disse to bøger.

Dr. phil. Per Øhrgaard, mangeårig professor i tysk ved København Universitet og nu Handelshøjskolen i København (CBS), har kaldt sin bog et essay - det er godt nok et langt af slagsen, ligesom det indeholder ganske mange konkrete informationer, som jeg i hvert fald ikke forbinder med et essay. Nuvel, forfatteren antyder dermed måske, at hans bog ikke er et stringent historisk værk med fodnoter og kildehenvisninger. I forordet forklarer han straks, at han har tyske aner og dermed en særlig indfaldsvinkel. Det er blevet til en grundig ikke alt for tung beskrivelse af Tysklands skæbne efter krigen -

isprængt enkelte litterære indslag - uden særlige 'nye' informationer eller opsigtsvækkende observationer.

Mens mange ikke-tyskere hilste genforeningen velkommen og antog, at tyskerne vel modtog denne begivenhed med begejstring, så var der dog både blandt fremtrædende tyske og europæiske politikere skepsis over for denne tanke. Den første vesttyske forbundskansler, *Konrad Adenauer* var således iflg. Øhrgaard temmelig kold over for genforeningstanken: Han kunne sagtens leve med at være 'sluppet af' med Preussen og den overvejende protestantiske del af nationen (nemlig den, der blev til det kommunistiske Østtyskland, DDR).

Kort fortalt blev det i stedet Adenauers lod at arbejde for 'Europas forening'. Nå ja, det var dog ved Potsdamkonferencen (mellem USA, Storbritannien og Sovjetunionen) bl.a. blevet slået fast, at Tyskland var en økonomisk enhed, samtidig med at de sejrende magter delvis kunne kompensere deres krigstab ved demontage af den tyske industri, noget navnlig Sovjet gjorde brug af. Hurtigt blev splittelsen mellem de allierede så dyb, at det kom til etablering de to Tysklænde. Østtysklands mangeårige ministerpræsident *Walter Ulbricht* havde angiveligt tilkendegivet:

”Alt sammen skal se demokratisk ud, men vi (altså det kommunistiske enhedsparti SED) skal have styr på det hele”.

Ulbricht havde været i Moskva under 2. Verdenskrig og vendte tilbage til Tyskland i kølvandet af de sovjetiske tropper.

Iflg. Øhrgaard var lukningen af den sidste nogenlunde åbne grænse mellem de to Tysklænder i august 1961, altså da Berlinmuren kom til verden, et nederlag både for øst og vest. Værst selvsagt for dem i øst, som blev spærret inde i deres stat, med det var samtidig et signal til Vesten om at Sovjetunionen ikke ville slippe DDR, så lidt som Vestberlin. Men det var netop i Vestberlin, at Bonneregeringens såkaldte ’østpolitik’ blev formuleret - hvad der siden hen skulle opbløde de ideologisk-politiske grænser mellem de to lande med et højdepunkt, da de i 1972-73 fik diplomatisk forbindelse med hinanden.

Imidlertid var, som Øhrgaard interessant beskriver, Østtyskland siden EF’s grundlæggelse ’skjult’ medlem af fællesskabet, fordi Vesttyskland ikke ville skabe en toldgrænse til DDR - og dermed acceptere det som en slags udland. Fordelen herved for DDR var dog begrænset. Nok kunne det eksportere toldfrit til hele EF via Vesttyskland, men vesttyskerne kunne også importere toldfrit fra DDR, akkurat som fra hele EF. Vesttyskerne slog sjældent politisk mønt af deres overlegenhed, og de reagerede ikke handelspolitisk - fx ved

boykot - da Berlinmuren blev rejst. De foretrak at opretholde kontakter østpå.

En vigtig breche i de stivnede øst-vestkoldfronter blev slået, da den såkaldte Helsinki-slutakt blev til i 1975. Hvad det kommunistiske Østeuropa (med Sovjet i spidsen) havde tænkt som ’en bekræftelse af magtsfærerne fra Jalta’ blev med Øhrgaards ord ’begyndelsen til enden for Jalta-Europa’. Hvad jeg vil tillade mig at klargøre til: Østeuropas ønske om Vesteuropa ved denne aftale bekræftede, at grænserne fra Jaltakonferencen (om Europas fremtid efter krigen) lå fast, blev i realiteten undermineret ved den modydelse, Vesten forlangte: at der skulle være større frihed for mennesker og meninger mellem øst og vest., dvs. at mennesker/meninger i bogstaveligste forstand skulle kunne passere **gennem** Jerntæppet.

Øhrgaard bruger ikke særlig megen plads på at beskrive de på mange måder horrible forhold i det kommunistiske DDR. Men vi får med, at sikkerhedstjenesten, kaldet STASI, i hele DDR’s levetid i perioden 1957-89 - som udtryk for hvad han kalder ’den statslige paranoia’ steg fra 14.000 til 90.000 mand. Disse ’informanter’, stikkere eller hvad man nu kan kalde dem suppleredes så af tusinder af såkaldte løsarbejdere, folk STASI lokkede eller pressede til at angive folk m.v.

Hvad der plager det nye samlede Tyskland er splittelsen mellem de mennesker, der lever hhv. i vest og i øst.

Sidstnævnte føler sig i vidt omfang som anden rangs borgere, de tjener mindre og er oftere arbejdsløse – hvorfor mange østtyskere er draget vestpå.

Valutaunionen mellem de to Tyskland fra 1990 blev en økonomisk katastrofe for øst og en stor belastning for vest. En omveksling i forholdet 1:1 af såkaldte basisbeløb og 1:2 af større beløb førte til en opskrivning af den østtyske valuta med 400 pct. Men den gigantiske overførsel af penge fra vest til øst, blev som Øhrgaard påpeger også en gigantisk støtte til vesttysk industri: Den fik nemlig foræret 16 mio. nye forbrugere. Omkring år 2000 ansloges det, at pengeoverførslerne fra vest til øst havde nået ca. 1000 milliarder, dvs. 1 billion dmark.

Øhrgraards bog kan kaldes en velunderbygget lang fortælling om et land, der i sjælden grad påførte det 20. århundredes Europa megen ulykke, men som på beundringsværdig vis fik arbejdet sig ud af sin mørke fortid. Man kan vel kalde den en introduktionsbog. Den har beklageligvis intet register, ingen noter og ingen litteraturhenvisninger. Men man lytter og nikker til den gode pædagog, jovist, og har man været tro avislæser i de sidste godt 20 år, får man ikke så lidt repeteret og ind imellem også udbygget.

Cand. scient. pol Lykke Friis, ph.d., er en veloplagt og –orienteret kommentator, mødeleder, foredragsholder m.m. og bl.a. qua sin tyske moder også "dus med det tyske". Denne bog, som ud-

springer af, at hun i 2008 modtog Danmarks Radios Rosenkjærpris, byder på hvad hun selv kalder seks fortællinger med tyske og europæiske temaer. De er "selvoplevede" i den forstand, at forfatteren har været pænt meget rundt i Europa og Tyskland og har truffet en del spændende personligheder. De er også selveksponerende for så vidt som Friis' portræt toner frem ikke mindre end en snes steder på de 200 sider.

Friis, cand. Scient. pol. & ph.d., nu minister og indtil for nylig prorektor ved København Universitet, er betydelig mere konkret end Øhrgaard og lægger sig tættere på en frisk, nærmest journalistisk fremstilling. Træffende bemærker hun, at det økonomiske mirakel ("*Wirtschaftswunder*") i efterkrigstidens Vesttyskland mildest talt ikke hjalp genforeningen på vej, idet Europa blev dets "erstatningsfædreland". Men i det fælles Europa og 20 år efter genforeningen må Tyskland så finde sig i, at det trods sine 82 mio. indbyggere mod fx Frankrigs 62 mio. alligevel ikke (endnu) har flere stemmer i EU's Ministerråd. Dette med stemmevægtene i fællesskabet har som bekendt tæret voldsomt på medlemslandenes politiske tålmodighed. Spillet herom, kan det tilføjes, vil fortsætte mange år frem.

Lykke Friis' bog har sin styrke ved efter hvert kapitel at anbefale læseren diverse bogtitler til videre fordybelse i kapitlets emne plus anvisninger på museer og andre mindeværdige steder, som er værd at besøge for at "mærke historien". Det engagerer også læseren, at for-

fatteren fortæller om, hvorfor hun befinder sig hér og dér, selv om hun strengt taget ikke har voldsomt meget spændende at berette om sine samtaler med indflydelsesrige personer. Man kan kalde det en livlig bog, som giver god appetit på andre bøger. En god introduktion til emnet 'Tyskland i et europæisk perspektiv' med digressioner ud til den store verden.

Hemmeligt og 'farligt' bag jerntæppet

Niels Barfoed: *Tomis-A - Mit hemmelige liv bag Jerntæppet*, 232 sider, Gyldendal

Åbningen af de hemmelige arkiver i de tidligere kommunistdiktaturer bag Jerntæppet giver stof til bunker af bøger over hele Europa. Dr. phil. Niels Barfoed er kendt for sine artikler, essays og bøger bl.a. om Tjekkioslovakiet, men nu kan han altså supplere med hvad en dansk historiker Christoffer Bruun har gravet frem i de tjekkiske arkiver, hvor Barfoed indtil for ret nylig blot figurerede som nogle upåagtede akter, registreret under kodenavnet 'Tomis-A'.

Strengt taget var Barfoeds rejse til Prag i 1986 - som bogen i det væsentlige handler om - ikke så hemmelig endda. Han boede på et almindeligt hotel, selv om hans mission var af en art, som krævede diskretion: Han skulle overrække dissidenten *Vaclav Havel* - der senere skulle blive det frie Tjekiets

præsident - det danske dagblad *Politikens* og det svenske *Svenska Dagbladets* frihedspris, som han ikke selv kunne rejse til Skandinavien og modtage (pengene fik Havel dog ikke ved denne lejlighed - de tilflød ham på anden, illegal vis).

Alt dette lykkedes, men hvad Barfoed fremdeles aktiv for det frie ord i sin egenskab af vicepræsident for det internationale PEN, organisation for forfattere og journalisters ytringsfrihed - ikke dengang vidste var, at han blev overvåget af et hold på omkring 30 agenter fra den tjekkiske sikkerhedstjeneste, forkortet StB. Nu har Barfoed fået en masse rapporter om sin færd i Prag fra denne tjeneste oversat. Nogle forløb, som strengt taget ikke er overraskende, eftersom det i Vesten var almindelig kendt, at Sovjetunionens sygelige mistro til udlændinge og systematiske kontrol med besøgende fra Vesten havde bredt sig til alle satellitlandene (altså staterne i det kommunistiske Central- og Østeuropa).

Herved får Barfoeds tilbageblik på sin 1986-rejse og sit referat af sin opfølgende rejse til arkiverne i 2008 til en vis grad karakter af noget *deja-vu*. Det dramatiske indtraf allerede dengang, da Barfoed blev anholdt på sit hotel og af tjekkisk politi eskorteret ud af landet i en sen natte-time. At læse rapporter om det passerede virker mindre ophidsende på udenforstående. Barfoeds forsøg på at opsøge nogle af sine usynlige plageånder ("skygger") fra dengang

gav kun resultat for én persons vedkommende.

Det er dog ikke kommet nogen voldsomt spændende psykologisk dissekering ud af.

Som helhed er der tale om en rimelig underholdende skildring af Barfoeds rejser østpå, om diverse tjekkiske skæbner, men ikke noget sjælsrystende portræt af den Kolde Krigs onde tid. De fleste komponenter er velkendte, såmænd bl.a. fra Barfoeds egne artikler.

Danmarks egne terrorister i svøb

Peter Øvig Knudsen: *Blekingegadebanden*, 944 sider, Gyldendal

Denne samlede og à jourførte udgave (fra 2008) af journalist Peter Øvig Knudsens store værk om den yderligtgående danske undergrundsorganisation følger minutiøst en håndfuld venstre-ekstremisters solidaritetsarbejde for palæstinensiske organisationer. Der er allerede skrevet mange meter om disse farlige fantaster, der huserede fra engang i 1960'erne til deres anholdelse i 1989. Derfor her kun nogle spredte og principielle bemærkninger om, hvorfor det store værk må anbefales. Nærværende anmelder veg i lang tilbage fra at give sig i kast med det, men må erkende, at en forståelse af sådanne persons og organisationers farlighed kun rigtig kan erhverves ved en nærmere fordybelse i deres meriter.

Det er først og fremmest beretningen om, hvordan mennesker kan skabe sig en 'underjordisk verden' og ved andres godtroenhed og manglende nysgerrighed få finansieret de mest utrolige, forfærdende og vidtrækkende forehavender. Med en begavet igangsætter som stalinisten Gotfred Appel udviklede der sig en 'celle', hvis solidaritet med palæstinensere i kamp mod Israel bragte dem ud i en total illegalitet. Ja, det var i princippet storkapitalen, man vendte sig imod, og den man i virkeligheden burde 'sabotere', men som tiden gik, blev det den palæstinensiske organisation PFLP, som blev hovedmodtager af de midler, som banden skaffede sig ved forskellige ulovligheder, deriblandt spektakulære bankrøverier.

Øvig Knudsen har høstet megen anerkendelse for sit møjsommelige arbejde med at dykke ned i mængder af dokumenter og sagsakter, særlig fra politiet. Denne udgave af hans bog (bøger) om Blekingegadebanden indeholder 89 sider med fotografisk gengivelse af disse akter. Ud over den minutiøse og levende beskrivelse af bandens aktører, en brandmand, en tømrer, et it-fagmand m.fl. afdækkes også noget af det spil, der var mellem politiet og dets efterretningstjeneste (PET). Der er fremdeles debat om aspekter af det anstrengte forhold, der angiveligt herskede mellem dem.

Der udkommer stadig nye bøger, som søger at kaste lys over et større bankrøveri i Lyngby, hvis udkomme blev sporet til Frankrig, men af grunde, offent-

ligheden ikke kender, aldrig blev overført til Danmark. PET vogter utvivlsomt over en del hemmeligheder. Akkurat som ved vores nuværende terrorbekæmpelse, må dele af opklaringsarbejdet holdes skjult for offentligheden. En række uforudsete begivenheder, herunder to trafikulykker, kom til at præge Blekingegadebandens sidste tid - et medlems uventede død, en andens svære kvæstelser. Afsløringen af den hemmelige lejlighed på Amager med det store våbenlager gjorde med ét den ukendte Blekingegade til et begreb for så at sige alle danskere.

Man kan sige, at politiet med bandens forbindelser til Mellemøsten fik noget mere at arbejde med. Det førte bl.a. til, at en agent fra den israelske efterretningstjeneste Mossad indrettede sig i en Nørrebro-lejlighed for at foretage telefonaflytning, ligesom der var installeret skjult mikrofon i en lejlighed, Blekingegadebanden benyttede i denne bydel. Herved kunne PET følge med i bandens kommunikation med PFLP i Libanon. Blekingegadens virksomhed krævede sit eneste dødsoffer - en politimand - i forbindelse med et røveri mod Købmagergades Postkontor i 1988. Dens sigte som sådan var ikke terror på dansk jord, men dens metoder var generelt hensynsløse.

I den stadige overvågenhed over for terrorister i dag er det nødvendigt at lade myndighederne tilflyde informationer om folk, der måtte opføre sig besynderligt. Inspiration til sådan vagtsomhed kan man måske finde i Øvrig

Knudsens bog. Det er under alle omstændigheder en fabelagtig sag om hvordan en fanatiske lille gruppes udviklede venstre-ekstremistiske ideer til handling, og hvordan *hensigten helligede midlet*. Nutidens grænseoverskridende terrorister skyer heller ingen midler, end ikke deres egne liv.

To sygeplejerske-beretninger - forskellige som ild og vand

Merete Engell: *Sygeplejerske i verdens brændpunkter*. 300 sider, Informations Forlag

Peter Tudvad: *Sygeplejerske i Det Tredje Rige*, 512 sider, Politikens Forlag

Det kan ikke undre, at den nu 39-årige Merete Engell er blevet kaldt "verdens sejeste sygeplejerske" og har modtaget Florence Nightingale-Medaljen - hendes beretning om ti år med uhyre krævende opgaver i seks af verdens farlige brændpunkter får én til at hive efter vejret. Kombinationen af den yderste offervilje, eventyrlyst og vel også en vis rastløshed ligger bag hendes stedsevarende trang til at drage til fjerne steder, hvor indsatsen ofte var forbundet med stor fare: Etiopien, Sudan, Afghanistan, Liberia, Congo og Niger.

Den letløbende, afvekslende beretning fylder én med en bestandig undren. I de fattige og hyppigt primitive u-lande var indkvarteringen pauver, adspredelserne få og arbejdsmængden kolossal. Det kunne betyde måneder med ganske

få fridage, hvor den sparsomme fritid som regel kun kunne fordrives med læsning. Undertiden i selskab med besværlige makkere fra andre lande. Opfyldt af længsel efter Danmark gribes den brave sygeplejerske så få uger efter hjemkomsten og en periode med arbejde (også som sygeplejerske) i Tivoli af mægtig udlængsel!

Og så er lønnen i den organisation, hun har valgt at tjene, *Læger uden Grænser* (MSF), endda lav, kun lidt over de lokale lønninger i dette og hint u-land. Der til kommer, at man sandelig ikke skal forvente *tak* for den uegennyttige indsats, men som vesterlænding gør - i hvert fald ikke i Etiopien. Tvært imod modarbejdede myndighederne de fremmede ved enhver lejlighed. Såvel læger som sygeplejersker oplever så også gang på gang, at det er vanskeligt at bistå kvinder og piger i akutte eller livstruende situationer, fordi en mand skal give tilladelse til dit eller dat.

Merete Engell modtog fx i Afghanistan en fjerdedel af sin danske sygeplejerske-løn, mens en polsk læge oplyste hende om, at han tjente *mere* dér end i sit hjemland! Sådanne akavede forhold kan ikke undgå ind imellem at være skadelige for det livsvigtige arbejde: at lindre på sygdomme, ja redde liv, fordi der ansættes folk, som ikke er deres opgave voksen. - Hun kan i øvrigt bekræfte, at dette her med at få afghanske kvinder til at benytte deres nyerhvervede stemmeret har uendelig lange udsigter.

I Liberia oplevede forfatteren de forfærdende forbrydelser, forårsaget af børnesoldater i stor skala. Mange af disse børn er blevet bortført og simpelthen tvunget ind i guerillaer. Lemlæstelse og tilfældige drab på et utal af mennesker har været følgen af fejder mellem flere indbyrdes stridende oprørsgrupper. 40 pct. af landets kvinder skønnes at være blevet voldtaget i dette voldshelvede. Ind imellem måtte hun trækkes med MSF-kolleger, som ville have elskerinder boende i nødhjælpsorganisationens beskedne logi. At sætte sig op mod sådan noget krævede mod og 'kvinde'hjerte.

En nordisk kvinde kan ikke lade være med at engagere sig i en indsats mod masse-voldtægt og mod den ødelæggende omskæring af kvinder. Igen opgaver, hvis løsning generelt skulle få alt for lidt lokal opbakning i meget mandsdominerede samfund. I DR Congo skulle Merete Engell nærmest opleve en genspilning af umenneskeligheden fra Liberia: Kyniske oprørsgrupper med voldtægt, lemlæstelse, ikke mindst af kvinder, og bortførelse på programmet. I tilgift ansvarsløshed fra det lokale personales side - ulyst til at tage belastende vagter, uanset at dødssyge børn var i deres varetægt.

Hun fastslår, at nødhjælpsarbejdere mange steder i verden arbejder under stadig mere usikre forhold, de bliver brugt som brikker i et politisk spil fx mellem to væbnede grupper. Det gælder både i Afghanistan, Pakistan, Somalia og Sudan (Darfur). I 2008 blev der

dræbt flere nødhjælpsfolk end soldater i FN's fredsbevarende styrker. Med alle de forfærdende indtryk, Merete Engell, har indhøstet, kan man kun næsegrus beundre hendes gå-på-mod. Hun har tilføjet de løbende beskrivelser af grufuldhederne i fejlslagne stater mange ekstra træk i sin indgående, årstalsløse beskrivelse. Det skylder vi hende tak for.

Cand. mag Peter Tudvad har givet en ganske anderledes beskrivelse af den nu 85-årige Ebba Mørkebergs sygeplejerskeliv. Hun er altså dobbelt så gammel som Merete Engell og har så ikke selv skrevet noget, men inspireret Tudvad. Den meget grundige redegørelse forklarer ikke rigtig hvad der motiverede den intellektuelle forsker af Søren Kierkegaard til at ville afdække alle omstændighederne for at en ung dansk kvinde, årgang 1924, midt under Tysklands besættelse af Danmark, i 1943, frivilligt beslutter sig til at tage til Tyskland og virke som SS-sygeplejerske i Tysk Røde Kors.

Så sent som i 2007 traf forfatteren første gang Ebba Mørkeberg, som spontant brød den tavshedsmur, hun ellers havde bygget op om sit særprægede levned under 2. Verdenskrig. Men bogen er ikke som sådan *hendes* skildring. Der er ingen citater af hende, og det virker nærmest som om hendes personhistorie er blevet benyttet til at realisere en idé hos Tudvad om at beskrive en nazistisk dansk families skæbne med fokus på datteren af en midtjysk forretningsdrivende. Det er blevet til en særdeles

grundig kulegraving af pro-tyske miljøer i Danmark før og under krigen og ikke mindre end 792 fodnoter.

Ebba Mørkeberg giver ikke udtryk for nogen anger i bogen. Hun havde været *au pair-pige* i Tyskland i trediverne, havde fået et nært forhold til en familie i Kassel og havde endog haft værtsfamiliens lille dreng med på et ophold i Danmark. Det var som om hun slet ikke forholdt sig til den omstændighed, at dette Tyskland havde besat Danmark!. Hendes syn på ombringelse af over 10.000 evnesvage i Nazi-Tyskland eller koncentrationslejrene hører vi intet om. Man må tro, at hun ikke over for Tudvad har mobiliseret særlig megen hukommelse.

Til gengæld er der ikke grænser for hvad *han* har gravet frem om hendes liv som skoleelev og ung pige i Jylland, hendes kammerater og familie, de danske nazisters skæbne, storpolitik og dansk politisk m.m.m. Det er alt sammen - i vidt omfang baseret på arkivstudier - historisk set, rimelig interessant, men ikke særlig væsentligt. Skal man le eller græde?

Den manglende udsoning i Bosnien

Birte Weiss: *Krigens arvinger*, 235 sider, Gyldendal

Politikeren og journalisten Birthe Weiss har gennem 15 år beskæftiget sig med Bosnien-Hercegovinas blodige skæbne

(og er tidligere i *FN-forbundets Nyhedsbrev* blevet interviewet om denne bog). Nu halvandet år efter dens udgivelse må det desværre konstateres, at samarbejdet mellem statens tre folkegrupper, *bosniakkerne*, *kroaterne* og *kroaterne* – sidstnævnte i en særposition til føderationen af de to førstnævnte – går vældig dårligt, hvis det da overhovedet kan siges at eksistere.

Det må – i virkeligheden måske ikke særlig overraskende for Birthe Weiss selv – være skuffende for hende, der efter et længere ophold i landet i 2008 formulerede 'forsoningens ti bud', heriblandt at alle de døde som følge af Balkankrigene skal begraves, at de skyldige skal dømmes, at de skyldige skal angre, og at de tilbagevendte skal være velkomne. Der er uenighed om en forestående folketælling, og serberne i deres egne lille 'republika Srpska' er stærkt utilfreds med i det hele taget at skulle underordne sig.

Det skønnes, at omkring 100.000 omkom under krigene 1992-95, at 1 mio. måtte flygte til udlandet og 1,2 mio. faldt i kategorien hjemstavnsfordrevne, dvs. tvunget til at flygte til en anden del af Bosnien, end hvor de hørte til. Mange af de sidste to grupper lever stadig ifølge FN's Flygtningehøjkommissariat under kummerlige forhold. Weiss forklarer da også, hvordan Dayton-aftalen for så vidt angår genbosættelserne i republika Srpska slet ikke har fungeret. Før krigene udgjorde bosniakkerne 46 pct. af dette områdes befolkning, i dag er det otte pct. Bestandig er der forly-

dender om, at Srpska i virkeligheden trakter efter at slutte sig til Serbien.

Weiss giver ingen særlige oplysninger om det lokale retsopgør, der finder sted i Bosnien, dvs. retssager mod krigsforbrydere mv., som siden 2005 har fundet sted i Sarajevo. Men det kan tilføjes, at det forventes, at denne del af retsopgøret (til forskel fra det, der finder sted i Haag) vil føre frem til 120 domme inden for de første fem år af de serbiske domstoles virksomhed. Men såvel det nationale som det internationale retsopgør, som også snegler sig af sted, vil kun afdække en lille del af sandheden efter krigen. Som Weiss citerer en bosniske kvinde for at sige: "Selvfølgelig siger man ikke sandheden efter en krig. Vi lyver frivilligt eller ufrivilligt for at beskytte vores børn mod ondskaben og os selv mod destruktionen".

Massevoldtægterne har vi også hørt om her, iflg. Weiss menes mellem 25.000 og 50.000 kvinder at være blevet voldtaget som et led i krigsførelsen mod bosniakkerne. Frygteligt er det, at en del kvinder, som gennemførte graviditeten, knap nok kunne tvinge sig selv til at røre ved barnet. En del børn blev derfor bortadopteret eller endte på institution. Sådan har forfatteren indfanget mange af de konsekvenser, den gennemførte vildskab og ondskab, Balkankrigene bød på. Hun – så lidt som myndigheder, inkl. Domstole – kan indfange andet end bidder af sandheden. Men hun har indfanget megen atmosfære, gennemgående kun noget der fremkalder pessimisme.

Det værste er, at Bosnien-Hercegovina virker som en stat, der ikke hænger sammen. Selv ikke realiseringen af Weiss' ti bud ville kunne skabe denne enhed. Serberne synes ikke – trods al den ydmygelse, de har været ud for, ikke mindst takket været Milosevic – at kunne komme ud af deres selvopfattelse af at være et herrefolk uden respekt for andre nationaliteter i det brogede Balkan-kludetæppe.

Weiss har med sine mange samtaler og citater fra disse givet et nærbillede af en had-inficeret kunstig statsdannelse, som alene holdes sammen af det internationale samfund, der i hundreder af tilfælde har måttet gennemtvinge love uden om serberne, kroaterne og bosniakkerne. Alt dette lover dårligt for fremtiden.